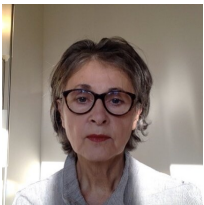

Koninkrijken

HAZIM KAMALEDIN

Een tekst die (nog geen) theater is

Lieve Dierckx

Gezien op 20 maart 2023

De Nieuwe Tijd, Paardenmarkt 111

Antwerpen

Vanaf haar stichting in de 8^e eeuw staat Bagdad bekend als de Ronde Stad, een cirkelvormige architecturale parel met een ronde muur eromheen. Madinat al-Salaam was haar eerste naam, Stad van de Vrede. Sinds 2007 echter verdelen 350 kilometer metershoge betonnen muren de stad en haar inwoners in veiligheidssectoren met checkpoints. Muren waar de wereld weinig weet van heeft. Ze vormen het uitgangspunt van 'Koninkrijken', de tekst die Hazim Kamaledin schreef nadat hij vorig jaar zijn geboortestad Babylon, het Bijbelse Babel, op tachtig kilometer van Bagdad, bezocht.

30 MAART 2023

Dag op dag 20 jaar na het eerste Amerikaanse bombardement op Bagdad brengt De Leesclub twintig lezers samen om mee een stem te geven aan 'Koninkrijken', Hazim Kamaledins labyrintische parabel, ergens in het limbo tussen proza en theater. Je hoeft hier geen acteur te zijn, geen theaterprofessioneel, iedereen is welkom om mee te lezen. Hoe het resultaat te benoemen? Ik hou het bij een participatieve, geïmproviseerde lecture performance - rond universele kwesties en kwalen.

De Leesclub (www.deleesclub.org) is een initiatief van theaterauteur en regisseur Nico Boon. In 2019 lanceerde hij een eerste oproep om samen oude en nieuwe theaterteksten te lezen. Nu, drie jaar later, is het *format* goed verankerd: door online te lezen tijdens corona ging het internationaal. Hier te lande creëerden participanten in verschillende steden nieuwe leesgroepen.

Zelf waaide ik in 2019 door een gelukkig toeval net voor de coronalockdown binnen in Zuidpooltheater, Antwerpen voor een leessessie van 'Rituelen, tekenen, veranderingen' van Syriër Saadallah Wannous, een icoon uit de Arabische theaterwereld. Zuidpool had een vijftal tafels georganiseerd met

eromheen een zestal lezers, elk met ons eigen tekstboekje dat we ter plekke kregen –vers van de pers in een Nederlandse vertaling van Nesrine Mbarki, die verscheen bij Bebuquin. In het midden van de tafel versnaperingen en een potje met beurttickets voor de rolverdeling. We kenden elkaar nog niet.

Het potjessysteem hield geen stand, maar samen een onbekende theatertekst lezen bleek een openbaring. De onmiddellijkheid ervan, de prettige spanning van geïmproviseerd lezen, de stemmenregisters, de symfonie van geoefende en ongeefende stemmen, de aarzelingen, haperingen, remmingen, met nu eens iemand die zich aan overacting bezondigt en dan weer iemand die compleet juist zit. De blikken, de verstandhouding. Er ontstaat iets in de fysieke nabijheid tussen lezer en tekst - het proeven van de woorden, de tafel als een habitat waarin de wereld van de tekst in je lichaam verzinkt. De tekst werd de onze, we hielden ervan. Toen, in Zuidpool bracht Nico Boon theaterstudenten van LUCA, Leuven mee die het laatste bedrijf als afsluiter voor ons speelden. Ook daar was door het eerdere lezen de betrokkenheid groter. Thuis werd het boekje een gekoesterd kleinood in de boekenkast. Je weet: er is iets belangrijks gebeurd.

Voor 'Koninkrijken', de recente tekst van Hazim Kamaledin komt de Leesclub samen in de foyer van de Nieuwe Tijd, een ruimte in de achterbouw die geborgenheid uitstraalt weg van stadsverkeer en straatruoer. De constellatie van lezers is tegelijk professioneler en persoonlijker dan in 2019: rond één lange tafel zitten dramaturgen, schrijvers, acteurs, regisseurs, de twee dochters van de auteur, de moeder van de dochters naast amateurs en nieuwsgierigen - samen een twintigtal mensen. Iemand bakte koekjes, iemand zet pralines op tafel, er komt water, thee en wijn.

Ook de auteur is aanwezig. Hij wil nog niets weggeven over de tekst, dat is voor het nagesprek. Wel vraagt hij ons voor we beginnen om niet van lezer te wisselen tijdens elk van de acht scènes en wil hij graag dat de twee mannenrollen ook door mannen gelezen worden. Het maakt het lezen minder spontaan en niet iedereen komt aan de beurt. Achteraf zegt hij over die instructies dat hij nerveus was, want dit is de eerste keer dat hij zijn tekst uit handen geeft. In Irak immers werd het geplande repetitieproces zes maanden geleden in de kiem gesmoord: de Arabische versie van zijn tekst staat op de censuurlijst.

Een beeldentrip vol personages die ons telkens door nieuwe bodems van onwerkelijkheid jagen

De auteur heeft een lange conflictgeschiedenis met de Irakese overheid. Eind jaren zeventig vluchtte Hazim Kamaledin uit Irak nadat hij in de beruchte cellen van Saddam Hoessein werd opgesloten als subversief dichter en theatermaker. Hij was 24. Voor een van zijn stukken werd hij ter dood veroordeeld. Na lange omzwervingen belandde hij begin jaren '90 in Vlaanderen. Met Woestijn '93 kreeg hij hier erkenning en subsidies als theaterschrijver en artistiek leider.

Maar toen hij in 2004 na de inval van de Amerikanen en hun geallieerden voor het eerst in 25 jaar terug kon naar zijn land, liet hij zijn relatief comfortabele positie achter om op het puin van Bagdad met plaatselijke acteurs en dansers te werken. Hij bracht hen naar hier met zijn nieuwe gezelschap tg Cactusbloem in bijzondere voorstellingen. Ik herinner me de onverwerkte woede en teleurstelling in zijn 'VVredestad (2006) – de stad van de Vrede is een wrede stad

geworden – een voorstelling die hij samen met Iraakse acteurs in Bagdad maakte en waarmee ze naar de Antwerpse Monty kwamen. Van die voorstelling blijft vooral zijn onverwerkte woede en teleurstelling bij. In zijn latere stukken als 'De Tochten' of 'Oraal' of 'De Graftombe van de Dame' kwam er opnieuw de tussenruimte die nodig is voor een podiumvoorstelling.

In dezelfde periode laaide in Bagdad het geweld op als nooit tevoren, en sinds die tijd deed de censuur alweer haar werk: hoewel het Arabische Instituut Hazim Kamaledin uitriep tot beste Arabische theaterauteur van 2014 en hij met zijn boek 'Schoonheid raast in mij tot ik sterf' op de longlist kwam van de Arabische Booker Prize, zal je in Irak nergens melding vinden van zijn naam. Dat vertelt hij ons, lezers.

We lezen.

Acht taferelen nemen ons mee in een onwezenlijke beeldentrip, vol personages die ons telkens door nieuwe bodems van onwerkelijkheid jagen. De tweede lezeres wil na enkele zinnen niet verder. Ze slaagt er niet in om connectie te maken met de woorden, zegt ze. De landing is hard als Hazim Kamaledin achteraf schetst hoe die schijnwereld realiteit is in Bagdad. Afgescheiden van elkaar botsen de inwoners uit de verschillende sectoren overal op muren opgeleukt met graffitikunst gesponsord door de overheid, legt hij uit. Officieel staan ze er om het geweld te bedaren, maar voor de Irakese regisseur en theaterauteur Hazim Kamaledin gaat het om een perverse verdeel- en-heers-strategie van de bezetter. *Creative chaos*, volgens hem, waarbij de overheid zich het activisme van kunstenaars toe-eigent via betaalde opdrachten en dat in alle kunstendisciplines. De muren blijven staan.

Iemand leest verder. Een kunstenaar krijgt 50 dollar om een paard te schilderen op het grijze beton van de muren, horen we, aannemers 160 dollar per vierkante meter om het te bouwen. Haar stem resoneert. Intussen, betoogt Hazim Kamaledin in het nagesprek, floreren sectarisme, racisme en conservatisme. Tussen de muren wordt elk gebied een klein koninkrijkje waar eigen wetten en hiërarchieën gelden, ziet hij. De ene groep kent de andere niet meer, wat zelfs Saddam Houssein niet gedaan kreeg.

De jongeman die de koekjes bakte leest prachtig - een mooie stem met veel gevoel voor timing en ritme. Hij is nu Sinbad, de voerman uit de tekst, die vijf paspoorten klaar houdt, afhankelijk van de situatie aan de *checkpoints*. Zijn 'voelsprietten voor gevaar' staan voortdurend op scherp. Maar na twintig uur in de wachtrijen tussen de taferelen op de muren gaat Sinbad zijn eigen buikgevoel wantrouwen want 'de belangrijkste gave van een (koets)bestuurder ligt immers in het kunnen onderscheiden van reële en fictieve grenzen.'

Dat er een nonchalance zit in de toon van de tekst, vindt een dramaturg. De invloed van Jean Genet, waarmee hij opgroeide als theatermaker, aldus Kamaledin. Misschien is het ook een vorm van afstand uit lijfbehoud, bedenk ik stil.

Irak is ver weg. Er is steeds minder aandacht voor. Officieel is de buitenlandse bezetting voorbij maar het zijn nog steeds Amerikaanse diplomaten die de overheid aansturen, aldus Kamaledin. Met 'Koninkrijken' wilde hij het fictionaliseren van de werkelijkheid in Bagdad blootleggen: hoe de inwoners langs alle kanten op muren en beelden botsen in plaats van op reële stadgenoten met andere visies. Dat doet Kamaledin voorlopig door in gesprek te gaan met lezers, theaterliefhebbers en -professionelen. Daarna is de bedoeling

natuurlijk ook om de tekst naar het podium te brengen.

Als ik inbreng dat de tekst zo onwerkelijk leek dat ik me liet meedrijven op de woorden, reageert Nico Boon voorzichtig. Dat diffuse meedrijven behoort volgens hem tot een ander tijdsbeeld van kijken naar theater. Hij ziet hoe de jonge studenten in zijn cursus theaterschrijven net hard willen graven naar de betekenis van woorden in verschillende contexten. Het is hun reactie op een wereld van *fake news*, denkt hij, een manier wellicht ook om hun voelsprietten te trainen. De 'Koninkrijken' uit Bagdad komen plots veel dichterbij.